

nr. 20, september 2004

bij de afbeelding: Meester A. Janse van Biggekerke ontvluchtte in de Tweede Wereldoorlog zijn dorp in Zeeland omdat zijn dorpsgenoten zich tegen hem hadden gekeerd vanwege zijn verregaande erkenning van de Duitse bezetter als overheid.
[lees verder op pagina 2]

IN DIT NUMMER:

Gereformeerden en het verzet

Tentoonstelling © *Made in Kampen*

Kerkelijke archieven en de overheid

...adc **etera**

*...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.*

Voorwoord

Het jaar 2004 staat op het Archief- en Documentatiecentrum in sterke mate in het teken van de Theologische Universiteit en haar geschiedenis. Het is dit jaar honderdvijftig jaar geleden dat deze instelling in het leven werd geroepen door de kerken van de Afscheiding. Sinds 1854 zijn vele honderden studenten te Kampen opgeleid tot predikant en daarmee heeft de instelling beantwoord aan het eigenlijke doel van de stichters. In de loop van de geschiedenis kwam er naast de vraag om predikanten vanuit de kerken ook de vraag bij vanuit kerk en wetenschap naar wetenschappelijke ontwikkeling van de theologie en vanuit de overheid naar gekwalificeerd onderwijs. In deze driehoek van kerk, wetenschap en overheid heeft de Theologische School – zoals ze oorspronkelijk heette – haar weg gezocht. De instelling heeft bloeiperioden beleefd en is diepe dalen doorgestaan, ze is verbonden met namen van theologen als H. Bavinck en K. Schilder, met kerkhistorische gebeurtenissen als de Vereniging van 1892, de Vrijmaking van 1944 en de crisis van de jaren zestig. Ze heeft leiding gegeven aan het kerkelijke en bredere gereformeerde leven en was soms het spoor bijster. Aan al deze aspecten zal aandacht besteed worden in een boek over de

geschiedenis van de universiteit, waarvan onder auspiciën van het ADC wordt gewerkt, en in een tentoonstelling over de twee theologische universiteiten die Kampen sinds 1945 telt. Voor deze tentoonstelling, die gehouden wordt in het Stedelijk Museum Kampen, heeft het ADC veel materiaal geleverd en de beeldredactie verzorgd van de tentoonstellingscatalogus. De universiteit is nooit ver geweest van het ADC. De archief- en documentatieinstelling bevindt zich tussen universiteitsgebouw en bibliotheek op een uitgelezen locatie. Maar de afgelopen periode was deze belangrijkste instelling van de Gereformeerde Kerken werkelijk kind aan huis op het ADC: archieven gingen open, besprekingen werden gevoerd, teksten werden samengesteld, foto's en voorwerpen bijeengezocht. Wij hopen dat u in de komende tijd thuis of in Kampen en in bezinning en ontspanning de vruchten van deze intensieve omgang met de geschiedenis van de Theologische Universiteit zult zien.

colofon

...adccetera is een uitgave van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 16, 8261 GT Kampen. Telefoon 038 447 17 30 Fax 038 447 17 31 E-mail info@adckampen.nl Druk: drukkerij De Bunschoter, Bunschoten-Spakenburg Ontwerp: Peter Dees, Zwolle Foto omslag: Archief-GRV collectie ADC, Kampen

Elk jaar dringt de herdenking van de oorlog en de vijfjarige bezetting van Nederland door Duitsland tot bezinning op wat zich in die jaren 1940-1945 heeft afgespeeld. En elk jaar zijn er nieuwe vragen en dienen zich nieuwe feiten aan. Hoe zat met eigenlijk met de gereformeerden in de oorlog?

Gereformeerden en het verzet

Op 23 april jl. belegde het Archief- en Documentatiecentrum in samenwerking met het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte een studiedag over het thema Tussen lijdelijkheid en verzet. Gereformeerden en de Tweede Wereldoorlog. De aanleiding voor dit congres was het leven en vooral het levenseinde van J.W. Tunderman, gereformeerde predikant te Helpman bij Groningen. Hij werd in 1942 opgepakt vanwege zijn verzet – dat bleek uit zijn prediking en activiteiten – en overleed nog datzelfde jaar in het concentratiekamp. Zijn prediking maakte destijds indruk en doet dat tot op de huidige dag. Ds. J.T. Oldenhuis, de huidige predikant van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Helpman, heeft op de studiedag gesproken over de aard van deze prediking en daarvan ook diverse voorbeelden gegeven. Het ging Tunderman niet om een verwerping van een bepaald besluit van de Duitse bezetter of om een bepaalde daad die hij van zijn gemeenteleden vroeg. Nee, hij hield hen voor dat Christus beslag legde op geheel hun leven en dat het verzet zich niet tegen Duitsers als zodanig keerde, maar tegen de

ideologie die ondermeer ook door de Duitsers tegenover het christelijk geloof werd gesteld. Tunderman was een radicaal prediker die zijn gehoor er op wees dat de wezenlijke beslissingen genomen dienden te worden in de concrete werkelijkheid van elke dag. Deze boodschap kon de bezettende macht niet verdragen.

De reden dat het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte bij de organisatie van deze studiedag betrokken was, lag in het feit dat Tunderman in zijn studietijd aan de Vrije Universiteit geboeid was geraakt door de calvinistische wijsbegeerte, met name zoals die door zijn docent prof. dr. D.H.Th. Vollenhoven werd vertolkt. Hij werd bestuurlijk actief van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte en publiceerde ook in haar orgaan. Prof. dr. R. Kuiper, bijzonder hoogleraar reformatorische wijsbegeerte te Rotterdam, belichtte met name aan de hand van Tundermans boek over Marnix van Sint Aldegonde hoezeer deze in de lijn van zijn leermeester Vollenhoven kritisch nadacht over de gedachtesystemen die de cultuur van zijn dagen beheersten en hoezeer hij

daarin de antithese met het christelijk denken aanwees. Hij gebruikte de figuur en de gedachten van Marnix om op allerlei subjectivistische gevaren in zijn eigen tijd te wijzen en het christendom daarop alert te maken.

Via deze wijsbegeerte, maar ook door zijn eerste standplaats Vrouwenpolder op Walcheren, kwam hij in contact met A. Janse, die werkte in het nabijgelegen Biggekerke. Janse genoot bekendheid onder de gereformeerden dankzij zijn vele publicaties en voordrachten. Het kenmerk van zijn opvattingen was het sterk bijbelse karakter daarvan, met een zekere reserve tegen theologie en wijsbegeerte, omdat die zo gemakkelijk van het concrete Woord van God afleidden door hun neiging tot systematisch denken.

Tunderman was geboeid door Janse, zij wisselden gedachten uit en er ontstond een vriendschap, die ook bleef toen Tunderman een beroep naar Helpman aannam. De oorlog voerde hen echter op verschillende wegen. Terwijl Tunderman meende dat zeker verzet tegen de bezetter geboden was, meende Janse dat de Duitse bezetting aanvaard moest worden uit Gods hand. De oorlog was een oordeel over ons volk en daartegen moest het zich niet verzetten. Hij had er ook nog wel waarderende woorden voor over en meende in elk geval dat de Duitsers de wettige overheid vormden. Nu waren er veel meer gereformeerden die dit laatste van mening waren, maar weinigen doordachten dit standpunt op zo'n wijze als Janse, die bijvoorbeeld van mening was dat alles wat de Duitse bezetter van de Nederlanders vroeg, aanvaard moest worden zolang het niet inging tegen het Woord van

God. Dit betekende bijvoorbeeld, dat Nederlanders als soldaat aan het Oostfront konden vechten. Janses lijdelijke houding kostte hem vrienden en het vertrouwen van de gemeenschap waarin hij leefde. Tunderman bijvoorbeeld wees zijn standpunt in de meest scherpe bewoordingen af en in het dorp Biggekerke geraakte Janse in een geïsoleerde positie. Deze situatie kwam op scherp te staan. Toen de vordering van huizen door Duitsers aan de orde kwam, greep Janse deze kans aan om met zijn gezin Biggekerke te verlaten en de provincie te verlaten om uit te wijken naar Breda. Hij ging daar met de Vrijmaking mee en zijn vooroorlogse publicaties – na de oorlog publiceerde Janse nauwelijks – bleven in deze kring nog geruime tijd populair.

Na de oorlog is over Janses houding in de oorlog weinig meer gesproken. Des te opvallender en voor sommigen ook schokkender was het nu voor menig congresbezoeker in de volle Lemkerzaal te Kampen – het congres was uitverkocht – deze informatie te vernemen. Aandacht trok eveneens hetgeen prof. dr. G. Harinck, bijzonder hoogleraar geschiedenis aan de gereformeerd-vrijgemaakte Theologische Universiteit te Kampen te berde bracht inzake de Kamper hoogleraar dr. K. Schilder. De vraag was hoe zijn verhouding was tot het verzet. Duidelijk is dat Schilder in de eerste maanden van de oorlog wel opriep tot geestelijke weerbaarheid tegenover het nationaal-socialisme, maar ook schreef erop te vertrouwen dat het Nederlandse volk geen gewapend verzet zou plegen tegen de Duitse bezetter. Opvallend is dat in Bezet bezit, de heruitgave uit

1945 van Schilders bekende artikelen uit de zomer van 1940, de tekst van Schilder – vermoedelijk door derden – op dit punt zodanig is aangepast, dat het leek alsof de mogelijkheid tot gewapend verzet – die anders dan Schilder in 1940 verwachtte werkelijkheid werd – door hem werd opgehouden.

De historicus Peter Bak zette uiteen hoezeer in de kring rond Trouw, bij personen als H.J.H.J.S Bruins Slot en Gesina van der Molen, de discussie speelde over de houding jegens de wettige overheid en de vraag of het verzet mensenlevens waard was. Het duurde tot in 1943 voor het gereformeerde verzet overhelde naar een radicaler standpunt en de idee breed gedragen werd dat de Duitse bezetter niet de wettige overheid was en dat de strijd tegen de bezetter desnoods mensenlevens vroeg. Deze omslag hing nauw samen met de uitleg van bepaalde bijbelteksten en met een juridische discussie over de rechten en plichten van en onder een bezettende macht. Hanteerden sommigen hoofdzakelijk de juridische redenering, anderen, zoals Frits de Zwerver (schuilnaam van de gereformeerde predikant te Heemse F. Slomp) wekten op tot verzet op basis van religieuze motieven. Opvallend is dat Frits de Zwerver reeds voor de oorlog doorzag welke consequenties het had om te leven onder het nationaal-socialistische regime. Toen dat in 1940 voor Nederland de realiteit werd koos hij voor het verzet. Dit leverde spanningen op met zijn kerkenraad en met de landelijke kerkelijke gemeenschap, die hem zijn gedrag roekeloos achtte en die hij veel te voorzichtig vond.

Uit deze studiedag bleek de diversiteit aan reacties binnen gereformeerde kring op de Duitse bezetting. Het is van belang het bestaande beeld van een eenduidig gereformeerd verweer tegen de bezetter en de nationaal-socialistische ideologie te nuanceren. De bedoeling daarvan is niet om tegenover het bestaande beeld van een gereformeerde kring die zich verzette het nieuwe beeld te stellen van een gereformeerde kring die behoedzaam en angstvallig reageerde op de bezettende macht. Het doel is niet in de eerste plaats een moreel oordeel te vellen over de houding van gereformeerden in de periode 1940-1945, maar om te begrijpen waarom ze zo handelden zoals ze feitelijk hebben gehandeld. Voor welke vragen stonden zij, hoe hebben zij die afgewogen, wat waren daarbij de omstandigheden (traditie, materiële situatie, leeftijd, perspectief, etc.), in welke mate liepen hun beslissingen uiteen en hoe gingen ze zelf met die verschillen om? Door deze vragen te stellen streven we niet naar het vellen van een moreel oordeel over de vorigen, maar naar inzicht in een historische situatie met extreme kenmerken. Het congres heeft aan deze bezinning en aan de stimulering daartoe een duidelijke bijdrage geleverd, afgaande op de vele reacties die wij in de loop van de dag en ook nadien nog in ongekende mate mochten ontvangen. Het ADC hoopt in de nabije toekomst de discussie verder te stimuleren over de vraag hoe het er in de Tweede Wereldoorlog onder gereformeerden eigenlijk aan toe is gegaan inzake de kwestie van weerstand en lijdelijkheid, geestelijk en gewapend verzet en aanvaarding

dan wel afwijzing van de Duitse bezetter als overheid.¶

webmaster

Twee jaar nadat het ADC afscheid heeft genomen van drs. Irene van der Lugt is zij weer terug op het centrum. Niet in een betaalde functie, maar als vrijwilligster heeft zij de taak op zich genomen de website van het ADC te beheeren. Een website is tegenwoordig voor elke organisatie een vereiste, maar wie wel eens over het wereldwijde web surft zal weten dat veel sites lijden aan het gebrek dat zij niet worden bijgehouden. Het belangrijkste voordeel van een website, de mogelijkheid de informatie over de organisatie voortdurend te actualiseren, gaat daarmee verloren, zodat je net zo goed weer als vanouds de gedrukte informatie kunt raadplegen. De eerlijkheid gebiedt te erkennen dat ook de website van het ADC bij gebrek aan kundigheid aan dit gebrek leed. Daarom zijn we blij u te kunnen melden dat Irene van der Lugt op onze verzoek deze taak graag voor het ADC wilde vervullen. Wij hopen u daarmee ook elektronisch goed en actueel op de hoogte te houden van de activiteiten van het ADC.¶

Wim de Gelder

Hoewel de ADCetera niet bedoeld is om uiting te geven aan het persoonlijk wel en wee van de medewerkers, menen we toch dit medium niet te misbruiken door te melden dat de vaste vrijwilliger Wim de Gelder sinds het voorjaar op het ADC wordt gemist.

Hij is getroffen door een aanvaankelijk onduidelijk virus, waardoor zijn gezondheid zozeer werd aangetast dat opname op de intensive care-afdeling van het ziekenhuis te Zwolle noodzakelijk bleek. Uitgezonderd een korte periode van herstel ligt hij na vier maanden nog steeds op deze afdeling, zij het dat hij van de zomer is overgebracht naar het Academisch Ziekenhuis te Groningen, waar de specifieke zorg die hij nodig heeft beter geboden kan worden. Op het ADC wordt hij node gemist, als trouwe collega en vanwege de taken die nu blijven liggen. Vrienden en gemeentelieden bezoeken hem geregeld, al kan dit slechts in beperkte mate, maar voor degenen onder u die hem kennen is daarnaast een groet van bekenden in zijn geïsoleerde positie zeker welkom. Zijn adres luidt: AZG Groningen, afdeling IC – beademing, postbus 30-001, 9700 RB Groningen.¶

autobiografie van dr. M.J. Arntzen

Maandagmiddag 7 juni waren ongeveer honderd mensen samen gekomen in de recreatiezaal van D'Amandelboom te Bilthoven om de presentatie van het boek *Een theologenleven in woelige tijden* van dr. M.J. Arntzen bij te wonen. Dit boek vormt het zevende deel van de AD Chartasreeks.

Op verzoek van het Archief- en Documentatiecentrum heeft de 91-jarige dr. Arntzen zijn leven beschreven.

Deze autobiografie vormt een uniek document over hoe een gereformeerde theoloog gedurende de tweede helft van de twintigste eeuw kerk en wereld beleefd heeft. Dr. Arntzen is in 1912 geboren in Amsterdam en heeft op de Vrije Universiteit theologie gestudeerd. In 1944 werd hij als predikant bevestigd in de Gereformeerde Kerk van Oegstgeest-Morsch-Rijndijk. Hij ging destijds niet mee met de Vrijmaking. In de jaren daarna maakte hij veel mee, zowel persoonlijk als predikant. Hij diende de Gereformeerde Kerk van 's Gravendeel, Zeeland, toen die getroffen werd door de watersnoodramp van 1953. Hij promoveerde onder prof. dr. G.C. Berkouwer, maar kreeg steeds meer kritiek op zijn theologische denkbeelden. Uiteindelijk nam dr.

Arntzen, na steeds meer bezwaren te hebben gekregen met de koers van de Gereformeerde Kerken (synodaal) in 1971 het besluit zich te voegen bij de Nederlands Gereformeerde kerken. Na mislukte samensprekingen tussen zijn gemeente ter plaatse en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) besloot hij zich bij de laatste te voegen. Hoewel dr. Arntzen al jaren geëmeriteerd is, blijft hij kerkelijke ontwikkelingen op de voet volgen: hij mengt zich met artikelen en ingezonden brieven in de kerkelijke pers nog regelmatig in de discussie. Ook zijn autobiografie legt hiervan getuigenis af.

Dr. A.N. Hendriks hield een inleiding bij het boek, waarin hij zijn indrukken bij het lezen van deze autobiografie weergaf. Hij schetste hoe een aan de VU opgeleid theoloog aan een kant sterk gestempeld is door theologen als Bavinck en Kuyper, toch ook een grote bevindelijkheid kent. Dr. Hendriks

deelde veel van de zorgen van Arntzen, maar onderschrijft niet altijd zijn taxaties en conclusies. De directeur van het ADC bood dr. Arntzen het eerste exemplaar van het boek aan en bedankte hem voor de prettige en waardevolle samenwerking die ten grondslag lag aan het ontstaan van dit boek. In een kort dankwoordje bedankte dr. Arntzen iedereen voor de grote belangstelling.

De autobiografie *Een theologenleven in woelige tijden* is te bestellen via het ADC. Het kost € 14,75, donateurs betalen € 11,80. Het boek is ook via de boekhandel te bestellen.¶

kerkelijke archievezorg en de overheid

Op 29 januari jl. werd in de Evangelisch-Lutherse kerk van Haarlem een studiedag belegd door de DIVA (Vereniging voor Documentaire Informatievoorziening en het Archiefwezen) en de CPA (Commissie tot registratie van Protestantse kerkelijke en semi-kerkelijke Archieven) waarbij kerkelijke archieven in de belangstelling stonden. Vertegenwoordigers van kerken, overheid en gemeentelijke of provinciale archieven gaven hun visie op de problematiek en noodzaak van het kerkelijk archiefbeheer. De meeste kerkgenootschappen bewaren hun archieven, zowel landelijk als plaatselijk, bij overheidsarchiefstellingen, zoals het plaatselijk archief, een provinciaal archief of het Utrechts Archief. Dit archief is het van overheidswege

adreswijziging

Omdat niet altijd duidelijk is wie in welke kerk belast is met het archiefbeheer verzoeken wij u wijzigingen altijd door te geven aan het ADC.

telefoonnummers en bereikbaarheid

Nogmaals maken wij u erop attent dat het ADC voortaan te bereiken is op de volgende manieren: het telefoonnummer is 038 – 4471730; het faxnummer 038 – 4471731, het e-mailadres info@adckampen.nl. Maakt u in verband met regelmatige afwezigheid van de archivaris alstublieft een afspraak als u langs wilt komen!

aangewezen provinciaal archief met speciale verantwoordelijkheid voor zorg voor het kerkelijk archief. Er zijn maar weinig kerken die het archiefbeheer (grotendeels) in eigen beheer houden, zoals Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) die voor de zorg voor hun landelijk archief het ADC hebben ingesteld. Het plaatselijke kerkelijke archief wordt in onze kerken bijna altijd in de kerk bewaard. Opslag bij een gemeentelijk archief vindt hoogstzelden plaats. Dezelfde situatie geldt grotendeels voor de Nederlands Gereformeerde Kerken, die voor de opslag van hun archief eveneens gebruik maken van de faciliteiten van het ADC. Maar bijvoorbeeld de Christelijk Gereformeerde Kerken maken voor opslag van het landelijk archief gebruik van de diensten van het Utrechts Archief en brengen plaatselijk archief vaak over naar de gemeentelijke of regionale archiefbewaarplaats. Omdat de overheid steeds meer bezuinigt op allerlei diensten, waaronder ook het archiefbeheer, is er sprake van dat de opslag van kerkelijk archief bij de overheid geld gaat kosten. Het is nog niet helemaal duidelijk, maar er zijn al instellingen die een bepaald bedrag per jaar per strekkende meter rekenen. Daarmee worden kerken natuurlijk niet gestimuleerd archief over te dragen aan de overheid. Een ander probleem is de onkunde die overheidsarchiefinstellingen hebben met betrekking tot kerkelijke archieven. In het verleden draaide er een goedlopend regelmatig overleg uit kringen van kerkelijke archiefbeheerders en afgevaardigden uit het overheidsarchieffoer, maar door allerlei reorganisaties en grote veranderingen

(niet alleen bij de overheid, denk ook maar aan het nu werkelijk ontstaan van de PKN), leek het de laatste jaren of de kerken en overheidsarchieven elkaar uit het oog verloren hadden. Om deze problematiek in kaart te brengen heeft de CPA waar het ADC het secretariaat van voert, in samenwerking met de DIVA deze studiemiddag belegd. Het gesignaleerde probleem bleek inderdaad én bij de kerkelijke afgevaardigden én bij de afgevaardigden uit de overheidsarchieffinstellingen te leven.

Daarom is binnen het CPA onlangs op de jaarlijkse vergadering besloten om te proberen meer kerken en instellingen, waaronder ook de katholieke bisdommen, te betrekken bij het werk van de CPA, om zo duidelijker een aanspreekpunt te vormen voor de archiefbewaarplaatsen en de overheid. Omdat veel moderne problemen rond in bewaring geving en digitale archivering alle kerkgenootschappen aangaan, gaat de CPA in samenwerking met de DIVA nieuwe *Richtlijnen voor het kerkelijk archiefbeheer* opstellen. Wanneer hierdoor voor het archiefbeheer binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt veranderingen optreden, zult u daarvan via de nieuwsbrief op de hoogte gesteld worden.⁴

Vuur en vlam

Na eerdere uitgaven in 1994 en 1998 verschijnt dit najaar een derde deel in de reeks *Vuur en vlam* onder redactie van Willem Bouwman en Roel Kuiper. Dit derde en laatste deel in de serie is gewijd aan personen uit de vrijgemaakt-gereformeerde wereld, zoals

C. Vonk, C. Veenhof, R.H. Bremmer, P. Jongeling, H.R. Rookmaaker, D. van Dijk en P. Groen. Ook dit deel belooft weer de aandacht te zullen trekken. Het Archief- en Documentatiecentrum organiseert samen met uitgeverij Buijten en Schipperheijn te Amsterdam een presentatie, die gepland staat voor vrijdagmiddag 15 oktober as. in de Lemkerzaal, Broederstraat te Kampen. Neemt u voor nadere informatie contact op met het ADC.¶

Verzameld werk K. Schilder

Op maandagmiddag 27 september organiseert het ADC in samenwerking met de Prof. dr. K. Schilder Stichting en uitgeverij De Vuurbaak te Barneveld de presentatie van een nieuw deel in de serie Verzamelde Werken. Dit deel handelt over het perswerk van Schilder in de periode 1917-1919, toen hij in zijn tweede gemeente Vlaardingen stond. De teksten dragen sterk het stempel van de Eerste Wereldoorlog en de militaire, religieuze, economische en sociale gevolgen die dat had in de samenleving en de kerk van Vlaardingen en in het landelijke geestelijk en kerkelijke leven. Tijdens de presentatie zal onder meer het woord gevoerd worden door de bewerkster van dit deel, drs. W. van der Schee, predikant van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Loenen aan de Vecht en door drs. E. Koops, historicus. Zij zullen aandacht besteden aan het thema van prediking en oorlog. Neemt u voor nadere infor-

matie contact op met het ADC.¶

© Made in Kampen: 150 jaar predikants- opleiding

Vanaf 6 september tot 30 december 2004 zal in het Stedelijk Museum Kampen een grote tentoonstelling te zien zijn over de geschiedenis van de Theologische Universiteiten. 6 December aanstaande zal het 150 jaar geleden zijn dat er in Kampen een speciale school kwam voor de opleiding van afgescheiden predikanten. Deze school, later de hogeschool en universiteit, na de vrijmaking in 1944 gebeurd, is van grote invloed geweest op de vorming van de predikanten en gereformeerde theologie in de afgelopen 150 jaar. Aan de hand van foto's, documenten en mooie objecten zal de bezoeker een beeld krijgen van de school, de professoren, de studenten en de relatie met de stad Kampen. Er zal aandacht zijn voor belangrijke historische gebeurtenissen zoals de stichting in 1854 en de vrijmaking in 1944, personen als Bavinck en Schilder en allerlei facetten van het studentenleven. Ook belangrijke fenomenen als zondagscholen, Schooldagen en de relaties met het buitenland krijgen de aandacht.

De tentoonstelling zal georganiseerd worden door het Stedelijk Museum Kampen, en het Gemeentearchief

Kampen, de beide universiteiten en het ADC zijn betrokken bij de voorbereiding en het werk rond de catalogus en het selecteren en documenteren van de afbeeldingen, objecten en documenten.

Bij de tentoonstelling zal een geïllustreerde catalogus met een kort historisch overzicht verschijnen. De prijs daarvan bedraagt 10,-. De catalogus is verkrijgbaar bij het Stedelijk Museum Kampen Oudestraat 158, de boekhandel en op de Schooldag, 29 september. ¶

Herman Bavinck 1854-2004

Bavinck is uit hetzelfde jaar als de Theologische Universiteit en ook zijn geboortedag 150 jaar geleden wordt dit jaar herdacht. De Theologische Universiteit (Oudestraat) en het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme beleggen een driedaags Bavinck-symposium, een dag aan de Vrije Universiteit en twee te Kampen, van 28-30 oktober as. Voor nadere informatie: www.thuk.nl of neem contact op met het ADC.

De Bunschoter drukt ^{bijna} alles

Voor schrijvers en lezers drukt de Bunschoter
de mooiste boeken en folders.

Want de Bunschoter drukt alles,

Voor iedereen

Celsiusweg 1 Bunschoten

Tel. (033) 299 79 99

Fax (033) 299 79 98

E-mail: info@debunschoter.nl

Internet: www.debunschoter.nl